

Ortaöğretim İngilizce Ders Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından İncelenmesi

The Examination of Secondary Education English Textbooks in Terms of Gender Roles

Yeter Akbulut Uzun, Sevinç Gelmez Burakgazi

Zazar Bilgileri	ÖZ
<p>Yeter Akbulut Uzun Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Programları ve Öğretim, yeterakbulutt@gmail.com</p> <p>Sevinç Gelmez Burakgazi Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim, sevincgelmez@gmail.com</p>	<p>Bu çalışmanın amacı İngilizce dersinde öğretim materyali olarak kullanılan ders kitaplarının toplumsal cinsiyet rollerini açısından incelemektir. Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi olarak doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan ve 2020-2021 eğitim öğretim yılında ortaöğretim (lise) kademesinde okutulan 10 adet İngilizce ders kitabından oluşmaktadır. Ders kitaplarında yer alan toplamda 925 adet görsel içerik analizine tabi tutulmuş ve bu görseller belirli kategoriler altında incelenmiştir. Araştırma bulguları, incelenen ders kitaplarının çoğunda toplumsal cinsiyet konusunda her ne kadar oran bakımından farklılıklar olsa da aynı sonuçları vermesi bakımından belirgin şekilde herhangi bir ayrıma gidilmediğini, kadın ve erkek figürlerin genel olarak adil bir şekilde yansıtıldığını göstermektedir. Aynı zamanda araştırma bulgularında bazı ders kitaplarında çok yüksek oranla olmasa da özellikle kadın ve erkek figürlerin eylemleri ve buldukları yerler bakımından toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yansıtan öğelere de rastlanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar ışığında ise İngilizce ders kitaplarını hazırlamakla görevli kişilerin bu kitaplardaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğini çağrıştıran kısımlarda düzeltmelere gitmesi, öğretmenlere de farkındalık kazandırmak için bu konuda hizmet içi eğitim faaliyetleri verilmesi gibi öneriler sunulmuştur.</p>

Makale Bilgileri	ABSTRACT
<p>Anahtar Kelimeler İngilizce Ders Kitapları Toplumsal Cinsiyet Kitap Analizi Kadın Erkek</p> <p>Keywords English Textbooks Gender Roles Textbook Analysis Woman Man</p> <p>Makale Geçmişi Geliş: 03.04.2021 Düzeltilme: 21.06.2021 Kabul: 13.09.2021</p>	<p>The aim of this study is to examine the textbooks used in English lessons in terms of gender roles. In this study, as a qualitative research method, the document analysis technique was used. The sample of the study consists of 10 English textbooks prepared by the Ministry of National Education, Board of Education and taught at the high schools in the 2020-2021 academic year. A total of 925 visual contents were analyzed and examined under certain categories. The research findings show that although there are some differences in terms of ratio in most of the textbooks examined, there isn't distinct discrimination in terms of giving the same results on gender issue, and that the female and male figures are generally fairly reflected. Moreover, although not a very high rate in some textbooks, elements that reflect gender inequality, especially in terms of the actions of female and male figures and their locations, were encountered. In the light of these results, suggestions, such as making corrections in the parts of the English textbooks that evoke gender inequality and in-service training activities on this subject to raise awareness for teachers were presented.</p>

Makale Türü	Araştırma
Önerilen Atf	Akbulut-Uzun, Y. & Gelmez-Burakgazi, S. (2021). Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarının toplumsal cinsiyet rollerini açısından incelenmesi. <i>TEBD</i> , 19(2), 1277-1298. https://doi.org/10.37217/tebd.909152

Giriş

Toplum tarafından oluşturulan ve atfedilen roller, kadının ve erkeğin toplumda kendilerini ifade ediş şekillerini etkilemiş ve onlardan davranışlarını belirli kalıplar etrafında sınırlandırmalarını öngörmüştür. Toplumsallaşma sonucu ortaya çıkan bu roller, daha çocuk yaştan itibaren kadına ve erkeğe benimsetilmeye çalışılmış ve aslında bu bireyler için davranış kalıpları oluşturmuştur (Güder, 2014). Ev işleri, çocuk bakımı, temizlik vb. işler kadınlara uygun görülürken; para kazanma, dışarıda çalışma gibi işler erkeklere uygun görülmüştür (Kara, 2015). Yöneticilik yapma, siyasetle uğraşma, bilim insanlığı gibi daha prestijli meslekler erkeklerle ilişkilendirilirken; temizlikçi, bakıcı, öğretmen, hemşire vb. işler kadınlarla ilişkilendirilmektedir (Gümüšoğlu, 2008; Söğüt, 2018; Telioussi, Zafiri ve Pliogou, 2020). Kadınlar toplumda duygusal, çilekeş, fedakar ya da pesimist olarak tanımlanırken; erkekler daha akıllı, duygularını kontrol edebilen, sert, cesur, yiğit, pozitif vb. sıfatlarla tanımlanmaktadır (Gümüšoğlu, 2008; Saygılıgil, 2016; Söğüt, 2018). Bu bağlamda, kadına ve erkeğe biçilen roller, özellikle kadınların yaşamlarını olumsuz olarak etkilemekte ve kendilerini toplumda rahat bir şekilde ifade etmelerine bir engel teşkil etmektedir. Kadınlık ve erkeklik kavramlarına yüklenen anlamlar ve bu anlamların farklı yollarla ve farklı amaçlar için pekiştirilmesi toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yol açmakta ve kadın ve erkeğin arasındaki uçurumu genişletmektedir (Karasu, 2019; Özpınar, 2015).

Ailede öğrenilmeye başlanan toplumsal roller, çocuğun eğitim sürecinde de karşısına çıkmaktadır. Toplumsal bir varlık olan bireyin dar bir çevreden alınıp daha geniş bir çevreyle etkileşime geçirilmesi okullar sayesinde gerçekleştirilir. Bu şekilde daha geniş bir çevreyle temasa geçen birey hem kendi kimliğini oluşturma çabası içerisine girmekte hem de topluma uyum sağlamak için ihtiyaç duyulan davranışları kazanmaya başlamaktadır (Kırbaşoğlu-Kılıç ve Eyüp, 2011). Bu bağlamda bireyin toplumsallaşmasında okulların önemli ölçüde etkisi bulunmaktadır ve öğretim sürecinde kullanılan ders kitaplarının da öğrencilerin toplumsallaşmasına ve cinsiyet rollerini öğrenmelerine etkisi olduğu görülmektedir (Alpan-Özdemir, 2018). Toplumsal cinsiyet konusu sadece Türkiye'yi değil aynı zamanda tüm dünyayı yakından ilgilendirmektedir. Toplumsallaşmasının bir parçası olan eğitim kurumlarının bu alandaki olumlu tutumları daha eşitlikçi bireyler yetiştirmek adına anlamlı olacaktır. Bu noktada, daha demokratik ve çağdaş bir toplum olma yolundaki uluslar okullarda da toplumsal cinsiyet eşitliği konusuna önem vermeli ve öğretim sürecinde kullanılan materyaller bu konuya karşı hassas davranılarak hazırlanmalıdır (Gümüšoğlu, 2008). Bu sebeple, İngilizce ders kitapları üzerine yürütülen bu çalışmanın, ortaöğretim düzeyinde kullanılan ders kitaplarında yer verilen cinsiyet rollerinin irdelenmesi adına bir farkındalık yaratması ve alanyazındaki diğer çalışmalara da sağladığı veriler sayesinde öncülük etmesi düşünülmektedir.

Yabancı dil öğretimi, öğrencilere dünyada tek bir düşünüş, yaşam sisteminin olmadığı aksine farklı kültürel grupların ve yaşam stillerinin olduğu gerçeğini göstermektedir. Bu sebeple, “Yabancı dil öğretiminin temelini oluşturan ders kitapları aynı zamanda kültür aktarımının önemli unsurlarından biridir” (İşcan ve Yassıtaş, 2017, s. 51). Türkiye’de yabancı dil olarak ilkökul ikinci sınıf düzeyinden itibaren programlarda yer alan İngilizce dersi dünyadaki farklı kültürleri, anlayış ve düşünüş tarzlarını bir araya getirerek sunması bakımından bireyin farklı kültürlerle tanışmasına öncülük etmektedir. Bu noktada, sadece Türk toplumunu değil de farklı toplumlara dair de bilgi sunan İngilizce ders kitapları, bireyin toplumsallaşma sürecinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu sebeple, bu çalışmanın amacı İngilizce dersinde öğretim materyali olarak kullanılan ders kitaplarını toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın problemleri ve alt problemleri aşağıdaki şekilde sunulmaktadır:

1. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığının onayı ile dağıtımı yapılan ve lise kademelerinde kullanılan İngilizce ders kitaplarının görsellerindeki çocuk ve yetişkin figürleri toplumsal cinsiyet rolleri açısından duyarlılıkla mı sunulmuştur?
 - 1.1. Ortaöğretim kademesi 9, 10, 11 ve 12. sınıf düzeyi İngilizce ders kitaplarında çocuk ve yetişkin figürlerinin birlikte gösterildiği kişiler, toplumsal cinsiyet rolleri açısından duyarlılıkla mı sunulmuştur?
 - 1.2. Ortaöğretim kademesi 9, 10, 11 ve 12. sınıf düzeyi İngilizce ders kitaplarında çocuk ve yetişkin figürlerinin gösterildiği eylemler, toplumsal cinsiyet rolleri açısından duyarlılıkla mı sunulmuştur?
 - 1.3. Ortaöğretim kademesi 9, 10, 11 ve 12. sınıf düzeyi İngilizce ders kitaplarında çocuk ve yetişkin figürlerinin gösterildiği mekânlar, toplumsal cinsiyet rolleri açısından duyarlılıkla mı sunulmuştur?
 - 1.4. Ortaöğretim kademesi 9, 10, 11 ve 12. sınıf düzeyi İngilizce ders kitaplarında çocuk ve yetişkin figürlerinin gösterildiği yetişkin kadın ve erkek figürlerinin olası meslekleri, toplumsal cinsiyet rolleri açısından duyarlılıkla mı sunulmuştur?

Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kavramları, birbirlerinden farklı terimleri ifade etmektedir. Bu kavramları birbirinden ayırt eden ilk toplum bilim insanı Ann Oakley’dir. Oakley, biyolojik cinsiyeti (sex) “doğal ve doğuştan kadın veya erkek olmak”, toplumsal cinsiyeti (gender) ise “toplumsallaşma sonucu ortaya çıkan kadınlık veya erkeklik durumu” olarak ifade etmiştir (Blackstone, 2003). Cinsiyet kavramı “bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiye ayırt ettiren yaradılış özelliği, eşey, cinslik” olarak ifade edilmekte ve temele biyolojik farklılıkları almaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK],

2020). Dökmen'e (2009) göre cinsiyet, bireyin biyolojik cinsiyetine bağlı olarak biçimlenen demografik bir kategoridir.

Toplumsal cinsiyet ise biyolojik cinsiyetten farklıdır ve toplumsal ve kültürel olarak belirlenmektedir (Berktaş, 2011). Bu noktada, cinsiyet kavramı toplumsal bir boyut kazanmakta ve içerisinde yaşanan topluma göre şekillenmektedir. Bu sebeple, biyolojik cinsiyet, kaynağını doğadan alırken; toplumsal cinsiyet, bir toplumsal inşadır ve kaynağını toplumdan almaktadır (Erol, 2008). Kız çocuğa pembe renkte kıyafetler giydirilmesi; erkek çocuğa ise mavi renk kıyafetlerin giydirilmesi, kız çocuklarına oyuncak olarak bebek, mutfak eşyaları alınması, erkek çocuklarına oyuncak araba, silah vb. oyuncakların alınması onları toplumsal bir çerçeveye oturtmaya başlanıldığının göstergesidir (Güder, 2014; Vatandaş, 2007).

Toplumsal Cinsiyet Roller:

Biyolojik bir varlık olarak dünyaya gelen birey, aynı zamanda toplumsal bir varlıktır ve içinde yaşadığı toplumun da belirli özelliklerini taşıması ve gerekliliklerini yerine getirmesi gerekmektedir. Bu noktada, kadına ve erkeğe birbirinden farklı görev ve sorumluluk yükleyen toplum, içindeki bireylerin de kendi norm ve değerlerine dikkat etmelerini istemiş ve kişilerden cinsiyetlerine bağlı olarak farklı beklentileri gerçekleştirmelerini istemiştir (Ecevit, 2003; Özpınar, 2015). Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet rolleri kavramı ortaya çıkmıştır.

Toplumsal cinsiyet rolleri, "toplumun tanımladığı ve bireylerin yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilişkili bir grup beklentidir" (Dökmen, 2009, s. 29). Örneğin, annelik, babalık, öğretmenlik, askerlik, doktorluk vb. kavramlar toplumsal cinsiyet rolleri olarak ifade edilebilmektedir. Aslında toplum, kadınlar ve erkekler için bir senaryo yazmış, kadına ve erkeğe farklı roller vermiş ve kadından ve erkekten bu senaryoya bağlı kalarak rollerini oynamaları gerektiğini ifade etmiştir (Dökmen, 2009).

Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinde, kadının içinde bulunduğu toplum tarafından kendisine tayin ettiği dişil özelliklerin; erkeğin de eril özelliklerin gereklerini yerine getirmesi beklenmektedir. Kadından yani dişil olandan besleyici, özgeci, şefkatli, bağımlı, her zaman destekleyici, duygusal, sanatsal ve edebi olması beklenirken erkekten, eril olandan iktidar, güç göstermesi, egemenlik kurması, bağımsız, ben-merkezci, bireyci, rekabetçi, mücadeleci ve pragmatik olması beklenmektedir (Savran ve Demiryontan, 2016'dan aktaran Akbulut-Uzun, 2020, s. 15).

Toplumsal Cinsiyet Roller, Okullar ve Ders Kitapları:

Toplumsal cinsiyet rollerine dair tutum ve düşüncelerin oluşması çocuğun erken yaşında etkileşimde olduğu ailesi ile başlamaktadır (Teliousi vd., 2020). Toplumsal cinsiyet rollerini öğrenme süreci, bireyin sosyal çevresinden, televizyonlarda yer alan dizilerden, programlardan, reklamlardan

vb. gazetelerden, dergilerden, atasözlerinden, çocukların öykülerinden, masallarından ve ders kitaplarından etkilenmektedir (Alpan-Özdemir, 2018). Bu bağlamda, bir kimlik oluşturma sürecinde olan bireyin, toplumsal cinsiyet rollerini öğrenme süreci okula gitmesiyle, akranlarıyla ve öğretmenleriyle etkileşime girmesiyle de değişmektedir. Birey, okullarda toplumsal cinsiyete dair öğretmenlerinden, arkadaşlarından ve kullanılan ders materyallerinden birçok fikir edinmektedir (Teliousi vd., 2020). Bu durumda, daha küçük bir çevreden daha büyük bir çevreye geçen birey, kendi kimliğini de oluşturma sürecindeyken topluma da uyum sağlamak durumunda kaldığı için toplumsallaşma sürecini okullar eşliğinde gerçekleştirmeye devam etmektedir (Kırbaşoğlu-Kılıç ve Eyüp, 2011).

Okullarda bir öğretim materyali olarak kullanılan ders kitabı, “belirli bir dersin öğretiminde kullanılan ve belli bir düzeydeki öğrencilere yönelik yazılan ve içeriği eğitim programına uygun olan incelemesi yapılmış ve onaylanmış temel bir kaynaktır” (Uşun, 2006, s. 97). Belirli bir dersin öğretiminde kullanılan ders kitaplarının, örtük programda kadın ve erkek figürlerini çeşitli resimler ve metinler yoluyla temsil etmesi, bir kimlik ve dünyaya dair genel bir bakış açısı oluşturma sürecinde olan ergen öğrencilere toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerine yönelik fikirler sunmaktadır (Bilgin, 2013). Bu sebeple, “Çocukların okula ilk adım attıklarında karşılaştıkları eğitim materyallerinden biri olan ders kitaplarının içeriği büyük önem taşımaktadır. Devletin denetiminden geçip çocuklara ulaşan bu materyallerin cinsiyet rolleri açısından incelenmesi çok önemlidir” (Gümüšoğlu, 2008, s. 41).

Bu bağlamda, bireylere farklı kültürleri tanıma fırsatı veren İngilizce ders kitapları da Millî Eğitim Bakanlığının ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının onayı ve izni ile hazırlanmakta ve okutulmak üzere okullara gönderimi yapılmaktadır. Aynı zamanda bireyin toplumsallaşmasında büyük bir etkisi olan okullar ve ders kitapları sayesinde toplumsal cinsiyet rolleri ile tanışan bireye kitapta bu rollere yönelik eşitlikçi bir tutum yansıtılması yine toplumun geleceği için büyük bir önem arz etmektedir.

İngilizce Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Rollerine Yönelik Yürütülen Çalışmalar

Toplumsal cinsiyet konusu, kadın ve erkeğin ve buna bağlı olarak da tüm toplumların her zaman gündeminde olmuş ve güncelliğini hala korumaktadır. Bu bağlamda, bu konuda birçok araştırma yürütülmüş ve bu konu her açıdan irdelenmeye çalışılmıştır (Bilgin, 2013; Demir ve Yavuz, 2017; Mardani, Samieenejad, Khajavi ve Mardani, 2012; Teliousi vd., 2020; Söğüt, 2018). Bu çalışmaların bir kolu da ders kitaplarına kadar uzanmış ve ders kitaplarındaki toplumsal cinsiyet rolleri birçok araştırmacı tarafından araştırma konusu olmuştur.

Çubukçu ve Sivaslıgil 2006-2007 eğitim-öğretim yılında 6. sınıflara ait olan “Quick Step” adlı ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından dağıtımı yapılan kitabı cinsiyet kavramı açısından incelemiş ve

İngilizce ders kitabında ilgili görsel ve yazılı metinlerin geleneksel anlamda belirgin bir cinsiyetçi ideoloji (cinsiyet ayrımcılığı) içermediği sonucuna varmışlardır. Benzer şekilde Bilgin (2013) devlet okullarının 6, 7 ve 8. sınıflarında okutulan İngilizce ders kitaplarındaki cinsiyet temsillerini araştırmıştır. Çalışmanın bulguları, bu ders kitaplarında kadın ile erkek temsilleri arasında bir dengenin bulunduğunu, ancak sınıf seviyeleri değiştikçe farklılıkların da ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bu çalışmalarla aynı doğrultuda olacak şekilde Demir ve Yavuz (2017) İngilizce dili öğretiminde lise kademesinde kullanılan “Yes You Can” adlı kitabın tüm serilerini cinsiyet temsilleri açısından incelemiş ve kitaplarda genel olarak cinsiyet eşitsizliği belirtilerinin olmadığını ve bu kitaplarda kadın ve erkek figürlerinin adil bir şekilde temsil edildiğini belirtmişlerdir.

Alanyazın incelendiğinde, kitaplarda yer alan kadın ve erkek figürleri arasında bir dengenin söz konusu olduğunu belirten ve bu figürlerin adil bir şekilde temsil edildiğini gösteren çalışmaların yanı sıra bu konuda farklı bulgulara ulaşmış olan araştırmalar da mevcuttur. Söğüt (2018) Millî Eğitim Bakanlığı tarafından dağıtımı yapılan ve lise 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda ders materyali olarak kullanılan “Yes You Can” adlı kitabı kadına ve erkeğe atfedilen meslek ve sınıflara odaklanarak toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma bulguları, kadınların daha çok iç mekânda ve geleneksel olan (öğretmen, hemşire, dansçı, garson, temizlikçi, halı dokumacı vb.) mesleklerle gösterilirken, erkeklerin çoğunlukla dış mekânda olan ve daha prestijli işlerle (araştırmacı, iş adamı, profesör, mimar, yönetici, müdür, dağcı ya da fotoğrafçı) verildiğini gözlemlemiştir. Aynı zamanda kadınlarla erkeklere yakıştırılan sıfatlar açısından değerlendirildiğinde, kadınların daha çok olumsuz anlam içeren sıfatlarla betimlendiğini belirtmiştir. Araştırma bulgularına göre kadınlar, daha çok sosyal olmayan, yalnız, endişeli, savunmacı, kıskanç, saygısız; erkekler ise daha çok olumlu anlam çağrıştıran sadık, efsanevi, zeki, iyi organize olan, saygılı, başarılı, sosyal ve ünlü gibi sıfatlarla betimlenmiştir.

Yukarıda bahsi geçen araştırmanın sonuçlarına benzer şekilde Mardani vd. (2012) İran’daki ortaokullarda okutulan İngilizce ders kitaplarını toplumsal cinsiyet yansımaları açısından incelemişlerdir ve kullanılan kitaplarda cinsiyet eşitsizliğine yol açan etkenlerin yer aldığı sonucuna varmışlardır. Araştırma bulguları, İngilizce öğretiminde kullanılan ders kitaplarında erkekleri temsil eden resimlerin çoğunlukta olduğunu, erkeklerin kadınlarla karşılaştırıldığında daha aktif bir şekilde betimlendiği, erkeklerle ilişkilendirilen meslek sayısının daha fazla olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde bu kitaplarda kadınlar, öğretmen, sürücü, doktor gibi mesleklerle sınırlandırılırken, erkekler asker, çiftçi meslekleri ile de betimlenmektedir. Aynı zamanda Teliousi vd. (2020) Yunan ilkokullarında İngilizce ders materyali olarak kullanılan kitapları toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından değerlendirmiştir. Araştırma bulguları, en çok 5 ve 6. sınıflarda kullanılan kitaplarda toplumsal cinsiyete dair kalıp yargılara rastlanıldığını belirtmiştir. Erkekler ile ilişkilendirilen meslekler kadınlarla

ilişkilendirilen mesleklerden sayıca daha üstün çıkmış ve güç gerektiren, yönetici, zihinle ilgili olan meslekler erkekler için, eğitim, bakım, çocuk bakımı, sanatla uğraşma gibi meslekler kadınlarla özdeşleştirilmiştir.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi, yazılı olan belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik bir şekilde analiz etmek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir (Wach, 2013). Bu bağlamda, bu çalışmada 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığının onayı ile dağıtımı yapılan ve lise kademelerinde kullanılan 10 adet İngilizce ders kitabı incelenmiştir. Bu teknikle, İngilizce ders kitaplarında yer alan görseller içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. İçerik analizi, sosyal bilimler alanında da uygun bir şekilde kullanılan sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine imkân veren bilimsel bir yaklaşım olarak tanımlanabilir (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Bu çalışmada kullanılan materyal ise ders kitaplarında yer alan görsellerdir. Görseller, detaylı bir şekilde içerik analizi çözümlenmesine tabi tutulmuş ve her bir görsel önceden alanyazın ile belirlenmiş kategoriler altında incelenmiştir.

Örneklem:

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Bu kapsamda, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında lise kademelerinde okutulmak üzere MEB tarafından dağıtımı yapılan ve ortaöğretim 9, 10 ve 11 ve 12. sınıflarda kullanılan İngilizce ders kitapları, çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada sadece ortaöğretimde kullanılan İngilizce kitaplarına yer verilmesinin sebebi, araştırmayı sınırlamaktır. Aynı zamanda araştırmacıların birinin ortaöğretim kademesinde İngilizce öğretmeni olarak görev yapıyor olması sebebiyle ortaöğretim İngilizce ders kitaplarının incelenmesi uygun görülmüştür. Bu çalışma için belirlenen kitaplar şu şekildedir:

- 9. Sınıf Teenwise Ders Kitabı (MEB, Talim ve Terbiye Kurulunun 24.06.2019 gün ve 15 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir.)
- 9. Sınıf Hazırlık Progress Ders Kitabı
- 9. Sınıf Relearn Ders Kitabı (MEB, Talim Terbiye Kurulunun 18.04.2019 tarihli ve 8 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir.)
- 10. Sınıf Count Me In Ders Kitabı (MEB, Talim ve Terbiye Kurulunun 03.10.2019 gün ve 18952916 sayılı kanunu ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir.)

- İngilizce 10. Sınıf Ders Kitabı (MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 28 Mayıs 2018 tarih ve 78 sayılı kararıyla ders kitabı olarak kabul edilmiştir.)
- 10. Sınıf Hazırlık Progress Ders Kitabı
- 11. Sınıf Silver Lining Ders Kitabı (MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 25.06.2018 gün ve 12254648 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir.)
- 11. Sınıf Sunshine English Ders Kitabı (MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 25.07.2018 tarihli ve 99 sayılı kararıyla ders kitabı olarak kabul edilmiştir.)
- 11. Sınıf Hazırlık Progress Ders Kitabı
- 12. Sınıf Count Me In Ders Kitabı

Veri Toplama Araçları

Çalışmada ders kitaplarındaki görsellerin incelenmesi üzere Esen-Severge'nin (1998) ve Özdemir ve Balcı-Karaboğa'nın (2019) ders kitaplarına yönelik düzenlemiş olduğu kategoriler, kendilerinden izin alınarak kullanılmıştır. Esen-Severge (1998), resimleri içerik analizine tabi tutarken çocuk ve yetişkin figürlerini ayrı ayrı olacak şekilde figürlerin birlikte resmedildiği kişiler, çocuk ve yetişkinlerin içinde buldukları eylemler, içerisinde buldukları mekânlar ve gösterildikleri nesnelere olarak kategorize etmiştir. Ancak Özdemir ve Balcı-Karaboğa (2019), çalışmalarında bu kategorilere çağın getirdiği şartlara göre yenilerini (çocuk ve yetişkin figürlerinin gösterildikleri kişilerin cinsiyetleri ve yetişkinlerin olası meslekleri) eklemiştir. Esen-Severge (1998) ve Özdemir ve Balcı-Karaboğa (2019) tarafından geliştirilmiş olan kategoriler, alanyazında birçok araştırmada faydalanılmıştır. Tablo 1'de Esen-Severge'nin (1998) kategorileri ile Özdemir ve Balcı-Karaboğa'nın (2019) kategorilerinin karşılaştırılması sunulmuştur.

Tablo 1. Esen-Severge'nin Kategorileri ile Özdemir ve Balcı-Karaboğa'nın Kategorilerinin Karşılaştırılması

<i>Esen-Severge'nin Kategorileri (1998)</i> <i>Çocuk ve Yetişkin Figürlerinin;</i>	<i>Özdemir ve Balcı-Karaboğa'nın Kategorileri (2019)</i> <i>Çocuk ve Yetişkin Figürlerinin;</i>
- Birlikte gösterildiği kişiler	- Birlikte gösterildiği kişiler
- Figürlerin gösterildiği eylemler	- Figürlerin birlikte gösterildiği kişilerin cinsiyetleri
- Figürlerin gösterildiği mekânlar	- Figürlerin gösterildiği eylemler
- Figürlerin gösterildiği nesnelere	- Figürlerin gösterildiği mekânlar
	- Figürlerin gösterildiği yetişkin kadın ve erkek figürlerinin olası meslekleri

Özdemir, E. & Balcı-Karaboğa, A. (2019). Ortaokul Matematik ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(3), 760-781.

Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında, İngilizce dersine ait öğrenci kitapları ile çalışma kitapları derlenmiş, kitaplarda bulunan görseller kategori oluşturabilmek için genel anlamda incelemeye tabi tutulmuştur. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemine başvurulmuş, kitapların görsellerinden elde edilen veriler

kodlanmış, bu kodlara göre temalar bulunmuş ve düzenlenmiştir. Veriler, bilgisayar ortamına aktarılmış ortaya çıkan temalar tanımlanmış, tablo haline getirilmiş ve bulgular halinde yorumlanarak sunulmuştur. Çalışmada 925 adet görsel incelenmiştir.

Bulguların yorumlanması kısmında ise alt kategoriler, cinsiyetlere göre frekanslarda farklılık göstermesine rağmen bu frekanslar aynı alt kategorilerde çoğunlukta olduğu için toplumsal cinsiyet eşitliğinin göstergesi olarak kabul edilmiştir. Ancak bu farklılıkların var olduğundan da bahsedilmiştir. Çalışmada her iki cinsiyet için çoğunlukta olan frekansların farklı alt kategorilere ait olması ise eşitsizliğin belirtisi olarak ifade edilmiştir.

Esen-Severge (1998), Atatürk'e ait olan resimleri ve görsellerdeki temaları güncel olmaması sebebiyle çalışmasına dâhil etmemiştir. Aynı şekilde bu çalışmada da, Atatürk'e ait olan görseller ve portreler veri analizine dâhil edilmemiştir. Ayrıca bu çalışmada, Özdemir ve Balcı-Karaboğa'nın çalışmalarında bulunan kategorilerden ikincisine (çocuk ve yetişkin figürlerin birlikte gösterildiği kişilerin cinsiyetleri) yer verilmemiştir. Bunun sebebi ise figürlerin birlikte gösterildiği kişiler kategorisi, aynı zamanda figürlerin birlikte resmedildiği cinsiyetlere dair veri sunmaktadır. Bu sebeple, bu çalışmada figürlerin birlikte gösterildiği kişilerin cinsiyetleri kategorisine ihtiyaç duyulmamıştır.

Bulgular

Bu bölümde, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında ortaöğretimde kullanılan ders kitaplarında yer alan görsellerin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi sonucu ortaya çıkan bulgular ve bu bulgulara yönelik yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde kitaplardaki görsellerde bulunan kız ve erkek çocukların en çok çocuk ve çocuklarla gösterildiği belirlenmiştir. Ancak bu noktada, çocuk ve çocuklarla resmedilen kız ve erkek öğrenci sayılarında, erkeklerin lehine bir durum olduğu da tespit edilmiştir. 9. sınıflara ait olan Teenwise ve Relearn ders kitaplarında kız ve erkek çocuklar en çok çocuk-çocuklarla gösterilmektedir. Progress ders kitabında ise kız çocuklar, en çok tek başlarına, çocuk-çocuklarla ve çocuklarla-yetişkinlerle; erkek çocuklar ise çocuk ve çocuklarla, tek başlarına ve çocuklarla-yetişkinlerle birlikte gösterilmektedir. 10, 11 ve 12. sınıfların ders kitaplarında kız ve erkek çocuklar, en çok çocuk-çocuklar ile birlikte gösterilmektedir. Bu kısımda ele alınan bulgular Tablo 2'de sunulmuştur:

Tablo 2. Kız ve Erkek Çocuk Figürlerin Birlikte Gösterildikleri Kişilere Göre Frekans Dağılımı

	Kız Çocuk						Erkek Çocuk					
	Tek Başına	Çocuk-Çocuklarla	Yetişkin-Yetişkinlerle	Çocuklarla-Yetişkinlerle	Aile	Kalabalık	Tek Başına	Çocuk-Çocuklarla	Yetişkin-Yetişkinlerle	Çocuklarla-Yetişkinlerle	Aile	Kalabalık
	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f
Teenwise 9	4	5	4	1	0	1	2	9	4	1	0	1
Progress 9	12	10	4	9	0	0	8	12	3	8	0	1
Relearn 9	3	5	2	2	1	3	4	6	3	3	1	3
Count Me In 10	3	7	0	0	1	0	2	7	1	1	0	0
Ders Kitabı 10	1	9	0	3	0	1	2	11	2	4	0	1
Progress 10	4	6	4	2	2	1	3	7	5	4	2	1
Silverlining 11	4	18	2	2	0	1	7	19	2	2	1	1
Sunshine 11	4	11	1	1	0	0	4	7	5	2	0	0
Progress 11	4	8	2	7	0	1	7	11	0	5	0	1
Count Me In 12	0	5	0	6	2	2	3	4	1	5	1	0
Toplam	39	84	19	33	6	10	42	93	26	35	5	9

Kadınların ve erkeklerin kimlerle resmedildikleri incelendiğinde (Tablo 3) her iki cinsiyetin de genel olarak yetişkin-yetişkinlerle, sonrasında tek başlarına gösterildikleri bulunmuştur. Aynı zamanda tek başlarına resmedilme oranları incelendiğinde erkeklerin lehine bir farklılık olduğu da göze çarpmaktadır. 9. sınıf İngilizce ders kitaplarında yer alan yetişkin kadın figürlerinin çoğunlukla yetişkin-yetişkinlerle ve tek başlarına gösterildikleri belirlenmiştir. Yetişkin erkek figürlerinin ise Teenwise kitabında en çok tek başlarına ve yetişkin-yetişkinlerle, Progress ve Relearn kitaplarında ise yetişkin-yetişkinlerle ve tek başlarına gösterildikleri bulunmuştur. 10. sınıflara ait olan Count Me In ve Progress ders kitaplarında kadınlar ve erkekler tek başlarına, İngilizce Ders Kitabı'nda ise yetişkin-yetişkinlerle gösterilmektedir. Silver Lining ders kitabında kadınlar ve erkekler tek başlarına, Sunshine English kitabında kadınlar en çok tek başlarına ve yetişkinlerle; erkekler ise tek başlarına gösterilmektedir. 11. sınıf Progress ve 12. sınıf Count Me In ders kitaplarında ise kadın ve erkek figürler, çoğunlukla yetişkin ve yetişkinlerle gösterilmektedir.

Tablo 3. Yetişkin Kadın ve Erkek Figürlerinin Birlikte Gösterildiği Kişilere Göre Frekans Dağılımı

	Kadın						Erkek					
	Tek Başına	Çocuk-Çocuklarla	Yetişkin-Yetişkinlerle	Çocuklarla-Yetişkinlerle	Aile	Kalabalık	Tek Başına	Çocuk-Çocuklarla	Yetişkin-Yetişkinlerle	Çocuklarla-Yetişkinlerle	Aile	Kalabalık
	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f
Teenwise 9	29	6	37	0	1	7	35	4	29	2	1	6
Progress 9	17	6	20	7	0	6	19	3	21	9	0	7
Relearn 9	11	5	26	5	1	9	10	2	31	4	1	10
Count Me In 10	25	1	16	0	3	2	25	1	16	0	4	6
Ders Kitabı 10	9	1	13	4	0	2	6	1	15	4	0	2
Progress 10	15	7	8	2	0	3	20	6	12	2	0	3
Silverlining 11	23	4	16	3	0	3	35	2	21	4	0	2
Sunshine 11	15	5	15	2	0	1	29	3	14	1	0	6
Progress 11	15	1	19	4	0	2	14	2	23	3	0	4
Count Me In 12	2	1	17	2	0	2	3	5	22	1	1	1
Toplam	161	37	187	29	5	37	196	29	204	30	7	47

Tablo 4'e göre, genel anlamda İngilizce ders kitaplarında yer alan kız ve erkek çocuk figürleri benzer oranlarla en çok okula-öğrenmeye yönelik eylemler içinde gösterilmektedir. Aynı zamanda erkek çocukların kız çocuklarına göre daha yüksek oranla oyuna-eğlenceye yönelik eylemler içinde gösterildikleri de tespit edilmiştir.

Teenwise kitabında kız ve erkek çocuk figürleri en çok okula-öğrenmeye yönelik eylemlerle, Progress kitabında kız çocuklar alışveriş yapma, telefonla konuşma gibi sosyal eylemlerle, erkek çocuklar ise okula-öğrenmeye yönelik eylemlerle gösterilmektedir. Relearn kitabında ise kız çocuk figürleri okula-öğrenmeye ve oyun-eğlenceye yönelik eylemlerle resmedilirken; erkek çocuk figürleri en çok okula-öğrenmeye yönelik eylemlerle resmedilmektedir. 10. sınıf ders kitaplarında kız çocuklar en çok okula-öğrenmeye yönelik eylemler içinde resmedilirken; Count Me In ve İngilizce Ders Kitabı'nda erkek çocuklar çoğunlukla okula-öğrenmeye yönelik, Progress ders kitabında ise okula-öğrenmeye yönelik ve sosyal eylemlerle resmedilmektedir. 11. sınıf Silver Lining ve Progress ders kitaplarında kız ve erkek çocuk figürleri en çok sosyal eylemlerle; Sunshine English kitabında ise okula-öğrenmeye yönelik eylemlerle gösterilmektedir. 12. sınıf kitabında ise kız ve erkek çocuk figürleri okula-öğrenmeye yönelik eylemler içerisinde gösterilmektedir.

Tablo 4. Kız ve Erkek Çocuk Figürlerinin Eylemlerine Yönelik Frekans Dağılımı

	<i>Okula ve Öğrenmeye</i>								<i>Oyuna ve Eğlenceye</i>							
	<i>Okula ve Öğrenmeye</i>	<i>Oyuna ve Eğlenceye</i>	<i>Kültürel-Sanatsal</i>	<i>Spor</i>	<i>Sosyal</i>	<i>Edebi Eylemler</i>	<i>Kişisel Eylemler</i>	<i>Eylemsiz</i>	<i>Okula ve Öğrenmeye</i>	<i>Oyuna ve Eğlenceye</i>	<i>Kültürel-Sanatsal</i>	<i>Spor</i>	<i>Sosyal</i>	<i>Edebi Eylemler</i>	<i>Kişisel Eylemler</i>	<i>Eylemsiz</i>
	<i>Kız Çocuk</i>								<i>Erkek Çocuk</i>							
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Teenwise 9	5	4	2	0	2	0	0	2	6	4	2	0	3	0	0	2
Progress 9	9	5	3	3	11	2	1	1	9	7	3	2	6	1	1	3
Relearn 9	5	5	2	1	3	1	0	0	6	5	1	0	5	2	0	0
Count Me In 10	4	0	3	0	2	0	0	2	5	0	2	1	1	1	1	0
Ders Kitabı 10	7	2	2	0	3	0	0	0	9	6	2	1	1	0	1	0
Progress 10	10	1	2	0	5	0	0	1	8	3	2	1	8	0	0	1
Silverlining 11	5	4	3	0	10	4	0	1	5	6	4	0	8	4	4	1
Sunshine 11	7	1	1	2	6	0	0	0	8	3	1	1	5	0	0	0
Progress 11	3	2	1	0	13	2	1	0	3	5	2	0	7	2	0	5
Count Me In 12	9	2	0	0	3	0	0	1	8	2	0	0	2	0	1	1
Toplam	64	26	19	6	58	9	2	8	67	41	19	6	46	10	8	13

Tablo 5'e göre İngilizce ders kitaplarında yetişkin kadın ve erkek figürlerinin en çok işe yönelik eylemler içinde gösterildiği tespit edilmiştir. Ancak erkeklerde bu oran daha yüksektir. Aynı zamanda kadınların eve yönelik eylemlerle resmedilme oranı erkeklerin iki katı kadardır. Kadınların sosyal eylemler içerisinde verilmesinin erkeklere göre daha fazla olduğu da bulunmuştur.

Kadın yetişkin figürleri 9. sınıfların ders kitaplarında en çok sosyal ve işe yönelik eylemlerle gösterilirken; yetişkin erkek figürleri Teenwise ve Relearn kitaplarında çoğunlukla sırasıyla işe yönelik

ve sosyal, Progress ders kitabında ise sosyal ve işe yönelik eylemlerle gösterilmektedir. Kadın figürler, Count Me In ders kitabında çoğunlukla işe ve eve yönelik eylemler içinde; erkek figürler en çok işe yönelik eylemler içinde resmedilmektedir. Ders Kitabı'nda kadın ve erkek figürler çoğunlukla boş zamana yönelik ve sosyal eylemlerle gösterilmektedir. 10. sınıf Progress ders kitabında ise kadın ve erkek figürler, en çok işe yönelik eylemlerle beraber gösterilmektedir. Silver Lining ders kitabında kadın figürler en çok sosyal ve işe yönelik eylemler içinde resmedilirken; erkek figürler işe yönelik ve sosyal eylemlerle gösterilmektedir. Sunshine English ve Progress ders kitaplarında kadın ve erkek figürler, çoğunlukla işe yönelik eylemlerle gösterilmektedir. 12. sınıf ders kitabında ise kadın figürler sosyal eylemlerle, erkek figürler işe yönelik eylemlerle gösterilmektedir.

Tablo 5. Kadın ve Erkek Yetişkin Figürlerinin Eylemlerine Yönelik Frekans Dağılımı

	Çocuğa Yönelik	Boş Zamana Yönelik	Kültürel – Sanatsal	Eve Yönelik	İşe Yönelik	Sosyal Eylemler	Eylemsiz	Çocuğa Yönelik	Boş Zamana Yönelik	Kültürel – Sanatsal	Eve Yönelik	İşe Yönelik	Sosyal Eylemler	Eylemsiz
	Kadın							Erkek						
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Teenwise 9	6	14	1	4	22	29	4	5	13	2	1	27	21	8
Progress 9	7	9	2	3	12	16	7	7	10	2	2	16	18	4
Relearn 9	7	7	1	2	19	19	1	6	7	1	1	23	19	2
Count Me In 10	4	9	0	10	11	8	5	5	9	0	7	19	5	8
Ders Kitabı 10	2	10	0	2	5	9	1	2	9	0	1	5	9	2
Progress 10	5	4	1	2	11	5	7	3	6	0	0	15	6	12
Silverlining 11	5	6	0	3	14	17	4	2	11	0	1	26	15	8
Sunshine 11	5	6	0	2	22	1	2	1	12	0	0	28	5	7
Progress 11	3	8	1	2	11	11	5	3	8	0	0	19	11	5
Count Me In 12	3	0	0	2	8	10	1	3	2	0	2	14	9	3
Toplam	47	73	6	32	135	125	37	37	87	5	15	192	118	59

Tablo 6'ya göre kitaplarda kız ve erkek çocuklar genel olarak sırasıyla dış mekânda, okul-okul çevresinde ve ev çevresinde resmedilmektedir. Ancak detaylı incelendiğinde aralarında farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır.

9. sınıf ders kitaplarında kız ve erkek çocuk figürleri çoğunlukla dış mekân ve sosyal hayatta ilişkilendirilen yerlerde gösterilmekte iken; Teenwise kitabında erkekler, en çok okul-okul çevresinde de gösterilmektedir. 10. sınıf kitaplarında kız ve erkek çocuk figürlerinin çoğunlukla okul-okul çevresinde resmedildiği bulunmuştur. Silver Lining ders kitabında kız ve erkek çocuk figürleri en çok dış mekânda, Sunshine English kitabında okul-okul çevresinde, Progress kitabında kız çocuk figürleri ev-ev çevresinde, erkek çocuk figürleri ise dış mekânda gösterilmektedir. 12. sınıf kitabında ise çocuk figürleri en çok okul-okul çevresinde gösterilmektedir.

Tablo 6. Kız ve Erkek Çocuk Figürlerinin Buldukları Mekâna Yönelik Frekans Dağılımı

	<i>Ev ve Ev Çevresi</i>	<i>Okul ve Okul Çevresi</i>	<i>Dış Mekân-Sosyal Hayat</i>	<i>Kurum ve Kuruluş</i>	<i>İş Ortamı</i>	<i>Belirsiz</i>	<i>Ev ve Ev Çevresi</i>	<i>Okul ve Okul Çevresi</i>	<i>Dış Mekân-Sosyal Hayat</i>	<i>Kurum ve Kuruluş</i>	<i>İş Ortamı</i>	<i>Belirsiz</i>
	<i>Kız Çocuk</i>						<i>Erkek Çocuk</i>					
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Teenwise 9	3	3	5	2	0	2	4	5	5	1	0	2
Progress 9	9	8	13	1	0	4	5	7	14	1	0	5
Relearn 9	4	5	8	0	0	0	5	6	8	1	0	0
Count Me In 10	0	6	3	0	0	2	2	5	4	0	0	0
Ders Kitabı 10	2	7	5	0	0	0	3	9	7	0	0	1
Progress 10	4	8	2	0	0	5	3	10	4	1	0	4
Silverlining 11	8	4	12	1	0	2	10	4	12	2	0	4
Sunshine 11	2	7	6	0	0	2	2	8	5	0	0	3
Progress 11	10	1	8	1	0	2	7	3	13	0	0	1
Count Me In 12	1	11	3	0	0	0	1	9	4	0	0	0
Toplam	43	60	65	5	0	19	42	66	76	6	0	20

Tablo 7'ye göre, yetişkin kadın ve erkek figürleri çoğunlukla dış mekânda ve sosyal hayatta gösterilmektedir. Sonrasında ise en çok iş ortamında gösterilmekte ancak aralarında yine erkeklerin lehine farklılıklar bulunmaktadır.

Tablo 7. Yetişkin Kadın ve Erkek Figürlerinin Buldukları Mekâna Yönelik Frekans Dağılımı

	<i>Ev ve Ev Çevresi</i>	<i>Okul ve Okul Çevresi</i>	<i>Dış Mekân-Sosyal Hayat</i>	<i>Kurum ve Kuruluş</i>	<i>İş Ortamı</i>	<i>Belirsiz</i>	<i>Ev ve Ev Çevresi</i>	<i>Okul ve Okul Çevresi</i>	<i>Dış Mekân-Sosyal Hayat</i>	<i>Kurum ve Kuruluş</i>	<i>İş Ortamı</i>	<i>Belirsiz</i>
	<i>Kadın</i>						<i>Erkek</i>					
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Teenwise 9	12	0	35	2	24	7	12	0	31	0	27	7
Progress 9	8	0	30	2	12	4	9	0	28	1	16	5
Relearn 9	9	0	25	2	19	1	6	0	24	3	23	2
Count Me In 10	15	0	15	0	10	7	12	0	16	0	15	10
Ders Kitabı 10	7	0	15	0	5	2	7	0	14	0	5	2
Progress 10	7	0	9	0	11	8	5	0	9	1	15	13
Silverlining 11	11	0	15	1	14	8	5	0	23	2	24	9
Sunshine 11	6	0	10	0	21	1	4	0	20	0	26	3
Progress 11	11	0	13	0	11	6	10	0	13	0	18	5
Count Me In 12	4	0	10	1	7	2	3	0	13	2	13	2
Toplam	90	0	177	8	134	46	73	0	191	9	182	58

9. sınıf ders kitaplarında yetişkin kadın ve erkek figürleri, çoğunlukla dış mekân ve sosyal hayatla ilgili yerlerde gösterilmektedir. Kadın figürler, 10. sınıf Count Me In kitabında en çok dış mekânda ve ev-ev çevresinde, erkek figürler en çok dış mekân ve iş ortamında gösterilmektedir. Ders Kitabı'nda kadın ve erkek figürlerin en çok dış mekânda resmedildiği belirlenmiştir. 10. sınıf Progress kitabında ise kadın ve erkeklerin çoğunlukla iş ortamında gösterildiği bulunmuştur. 11. sınıf Silver Lining ve Progress kitaplarında kadın figürlerin en çok dış mekânda, erkek figürlerin ise iş ortamında gösterildiği sonucuna varılmıştır. Sunshine English kitabında ise kadınlar ve erkeklerin en çok iş

ortamında resmedildiği sonucu elde edilmiştir. 12. sınıf Count Me In kitabında kadınlar ve erkeklerin çoğunlukla dış mekân ve iş ortamında resmedildiği bulunmuştur.

Tablo 8'e göre, 9. sınıf Teenwise kitabında kadınların ve erkeklerin en çok profesyonel ve yardımcı profesyonel meslek grupları ile ilişkilendirildikleri bulunmuştur. Progress kitabında kadınlar en çok profesyonel meslek grupları ile resmedilirken; erkekler yardımcı profesyonel meslek grupları ile resmedilmektedir. Relearn kitabında kadınlar, çoğunlukla profesyonel ve yardımcı profesyonel meslek grupları ile resmedilirken; erkekler yardımcı profesyonel ve profesyonel meslek grupları ile resmedilmektedir. 10. sınıf Count Me In ders kitabında kadınlar, en çok profesyonel meslek grupları ile gösterilirken; erkekler çoğunlukla yardımcı profesyonel meslek grupları ile gösterilmektedir. Ders Kitabı'nda kadın ve erkek figürler en çok profesyonel meslek grupları ile gösterilmektedir. Progress kitabında kadın ve erkek figürler, çoğunlukla profesyonel ve yardımcı profesyonel meslek grupları ile gösterilmektedir. Silver Lining ders kitabında kadın ve erkek figürler, en çok profesyonel meslek grupları ile resmedilmekte iken; Sunshine English kitabında profesyonel ve yardımcı profesyonel meslek grupları ile gösterilmektedir. Progress kitabında ise kadın ve erkek figürler, çoğunlukla yardımcı profesyonel ve profesyonel meslek grupları ile gösterilmektedir. 12. sınıf kitabında ise figürler en çok profesyonel meslek grupları ile gösterilmektedir.

Tablo 8. Yetişkin Kadın ve Erkek Figürlerin Olası Mesleklerine Yönelik Frekans Dağılımı

	<i>Kadın</i>							<i>Erkek</i>						
	<i>Profesyonel Meslekler</i>	<i>Teknisyenler-Teknikerler</i>	<i>Yardımcı Profesyonel</i>	<i>Sanatkarlar</i>	<i>Tesis-Makine Operatörleri</i>	<i>Nitelik Gerektirmeyen</i>	<i>Hizmet ve Satış Elemanı</i>	<i>Profesyonel Meslekler</i>	<i>Teknisyenler-Teknikerler</i>	<i>Yardımcı Profesyonel</i>	<i>Sanatkarlar</i>	<i>Tesis-Makine Operatörleri</i>	<i>Nitelik Gerektirmeyen</i>	<i>Hizmet ve Satış Elemanı</i>
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Teenwise 9	11	1	8	0	0	5	3	11	2	9	0	0	7	2
Progress 9	5	1	3	0	0	0	1	3	1	6	0	0	1	2
Relearn 9	5	1	5	0	0	2	4	5	2	9	0	0	4	3
Count Me In 10	7	0	1	0	0	0	3	4	0	7	0	0	3	3
Ders Kitabı 10	3	0	0	0	0	1	1	3	0	2	0	0	0	1
Progress 10	3	0	3	0	0	1	0	2	0	3	0	0	2	4
Silverlining 11	7	0	2	2	0	1	2	12	1	7	0	0	0	1
Sunshine 11	8	0	8	0	0	1	3	10	0	9	0	0	2	2
Progress 11	3	0	5	0	0	1	0	4	0	13	0	0	1	0
Count Me In 12	2	0	1	0	0	1	1	8	0	1	0	0	1	2
Toplam	54	3	36	2	0	13	18	62	6	66	0	0	21	20

Tartışma

Bu araştırmada, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında İngilizce derslerinde kullanılan ders kitapları toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmiştir. Bahsi geçen ders kitaplarında yer alan görseller, kız-erkek ocuk ve yetişkin kadın-erkek figürlerinin kimlerle gösterildikleri, hangi eylemler içerisinde resmedildikleri, buldukları yerler açısından detaylı bir şekilde incelenmiştir. Aynı zamanda yetişkin kadın-erkek figürlerinin olası meslekleri de bu incelemeye dâhil edilmiştir. Araştırmada ortaöğretimde kullanılan toplamda 10 adet İngilizce ders kitabına yer verilmiş ve 925 adet görsel içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Kız ve erkek ocuk figürlerinin birlikte gösterildikleri kişiler incelendiğinde en çok ocuk-çocuklarla gösterildiği belirlenmiştir. Bu kitaplarda yer alan ocuk figürleri benzer şekilde arkadaş grubu ile resmedilmektedir. Bu bağlamda, yukarıda belirtilen ders kitaplarında kız ve erkek ocuk figürlerinin birlikte gösterildiği kişilere yönelik toplumsal cinsiyet konusunda herhangi bir ayrıma gidilmediği söylenebilir. Aynı zamanda kız ve erkek çocukların en çok ocuk-çocuklarla gösterilmesinin, zamanlarının çoğunu birlikte geçirmeleri bakımından doğal olduğu da kabul görmektedir (Esen-Severge, 1998; Özdemir ve Balcı-Karaboğa, 2019). Ancak 9. sınıf Progress ders kitabında kız çocuklar en çok tek başlarına (f: 12); erkek çocuklar ise ocuk-çocuklarla (f: 12) gösterilmektedir. Aralarında çok büyük bir fark olmamasına rağmen Progress ders kitabındaki bu durum, bu kitapta biraz da olsa toplumsal cinsiyet eşitliğini engelleyen öğelere yer verildiğini gösterebilir. Bu kitapta kız çocuklarının en çok tek başlarına resmedilmesi erkek çocukların ise genellikle bir grup içerisinde verilmesi kız çocuklarının sosyal ortamlara girmelerinin sakıncalı olduğuna dair bir gösterge olarak yorumlanabilir. Bu bağlamda, belirtilen ders kitabında kız ve erkek ocuk figürlerinin adil bir şekilde yansıtılmadığı görülmektedir (Karaboğa, 2020).

Çalışmada, kadınların ve erkeklerin çoğunlukla yetişkin-yetişkinlerle ve sonrasında tek başlarına resmedilmesi toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyici nitelikte olması bakımından sevindiricidir. Kitiş-ınar (2013) Türkçe ders kitapları üzerinde yürüttüğu çalışmasında, erkeklerin kadınlara göre daha fazla oranla yetişkinlerle, kadınların da çocuklarla resmedildiği sonucuna varmıştır. Bu bağlamda, araştırmada yer alan kitaplardaki her iki cinsiyetin de yetişkinlerle resmedilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından olumlu gelişmeler yaşandığını göstermektedir denilebilir. Ancak her iki cinsiyet için de resmedilen kişiler bakımından en yüksek frekanslara rastlansa da cinsiyetler arasında farklılıklar olması da dikkate değerdir ve bu durum kadın ve erkeğin toplumdaki rolleri konusunda geleneksel bir anlayış olduğu düşüncesini çağrıştırabilir.

İngilizce ders kitaplarında yer alan kız ve erkek ocuk figürleri genel anlamda okula-öğrenmeye yönelik eylemler içinde resmedilmiştir. Bu durum, kitapların hitap ettiği yaş grubu bakımından çok

doğal bulunmuştur. Kız ve erkek çocukların benzer oranlara sahip olması bu alt kategoride toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyici nitelikte olması ve olumlu tutum geliştirmesi bakımından çok önemlidir. Karaboğa (2020), Sosyal Bilgiler kitapları üzerine yaptığı çalışmasında benzer sonuçlara ulaşmıştır. Ancak her iki cinsiyette de en yüksek oranlara sahip olan eylemler aynı olsa da yine cinsiyetler arasında farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, ders kitapları kız ve erkek çocuk figürlerinin eylemlerini ifade ederken herhangi bir ayrıma gitmemekte ve geleneksel toplumsal cinsiyet anlayışını yansıtmamaktadır (Demir ve Yavuz, 2017). Ancak kız çocuklarının oyuna-eğlenceye yönelik oranlarının erkeklerin yarısı kadar olması ise kız çocuklarının erkekler kadar oyun-eğlence ortamlarında yer almaması gerektiği bakımından geleneksel olarak ifade edilebilir. Aynı zamanda Progress ders kitabında aralarında çok büyük bir fark olmamasına rağmen kız çocuklarının en çok sosyal eylemler (f: 11) içerisinde, erkek çocukların da okula-öğrenmeye yönelik eylem (f: 9) içinde verilmesi dikkat çekmektedir. Bu noktada Progress ders kitabında erkek çocukların daha çok okulla resmedilmesi de hala kız çocukların okula gönderilmesi konusunda kısıtlamalar olduğu anlamına gelebilir.

Yetişkin kadın ve erkek figürlerinin kitaplarda genel anlamda en çok işe yönelik eylemler içinde verilmesi Karaboğa'nın (2020) çalışma bulguları ile aynı doğrultudadır. Ancak her iki cinsiyette de en yüksek frekans aynı eylemlere yönelik çıkmasına rağmen oranlarda erkeklerin lehine bir farklılık olduğu da göze çarpmaktadır. Bu bağlamda aynı eylem çıkması bakımından ders kitaplarının toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda olumlu bir tutum yansıttığı ifade edilebilir. Ancak Count Me In ders kitabında kadınlar daha çok işe ve eve yönelik eylemler içinde verilirken; erkekler daha çok işe yönelik eylemler içinde gösterilmektedir. Bu bağlamda, bu kitabın eşitlikçi olmayan tutumu dikkat çekmektedir. 12. sınıf Count Me In ders kitabında kadınların en çok sosyal eylemlerle, erkeklerin işe yönelik eylemlerle verilmesi iş dünyasında en çok erkeklerin temsilini yansıtmaması bakımından bir ayrım olarak ifade edilebilir. Ders kitaplarında yer verilen yetişkin kadın ve erkek figürlerin eylemlerine yönelik adil olmayan yaklaşım bu kitaplarda toplumsal cinsiyet konusunda eşitsizliğe gidildiğini yansıtmaktadır (Kitiş-Çınar, 2013; Mardani vd., 2012).

İngilizce ders kitaplarında kız ve erkek çocuklarının buldukları mekânların benzer şekilde verilmesi (dış mekân, sosyal hayat, okul-okul çevresi) kitaplarda eşitlikçi tutuma yer verildiğinin bir göstergesidir. Ancak 11. sınıf Progress ders kitabında kız çocukların çoğunlukla ev-ev çevresinde, erkek çocukların ise dış mekânda gösterilmesi toplumsal cinsiyet konusunda geleneksel bir anlayışın izlerini yansıtmaktadır (Özdemir ve Balcı-Karaboğa, 2019). Bu bağlamda, Söğüt (2018) araştırmasında kadınların daha çok iç mekânda erkeklerin dış mekânda resmedilmesine dair bulgular elde etmiştir. Bu noktada araştırma bulguları, Söğüt (2018) ve Özdemir ve Balcı-Karaboğa (2019) çalışmaları ile benzer doğrultudadır. Aynı zamanda bu ders kitabında kız çocukların mekân olarak ev ortamlarıyla, erkek

çocukların ise ev dışındaki sosyal mekânlarla bağdaştırılması Türk toplumunda kız çocuklarının çoğunlukla ev ortamları ile ilişkilendirilirken, erkek çocukların ise ev dışı ortamlar ile ilişkilendirilmesine yönelik geleneksel anlayışın devam ettiğini de göstermektedir denilebilir.

İngilizce kitaplarında yetişkin kadın ve erkek figürlerinin çoğunlukla benzer yerlerde (dış mekân-sosyal hayat, iş ortamı) resmedilmesi kitapların eşitlikçi bir tutumla hazırlandığını yansıtmaktadır. Kitaplarda bu şekilde bir eşitliğe gidilmesi bu kitapları kullanan öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki algılarını olumlu etkileyeceğinden sevindiricidir. Ancak 10. sınıf Count Me In, 11. sınıf Silver Lining ve Progress ders kitaplarında kadınların en çok dış mekânda ve ev-ev çevresinde, erkeklerin ise dış mekân ve iş ortamında verilmesi toplumsal cinsiyet konusunda erkeklerin lehine bir durumun olduğunu göstermektedir. Bu durum genel olarak erkeklerin çalışması gerektiği, kadınların ise evdeki işlerle uğraşıp çocukları ile ilgilenmesi gerektiği görüşünden kaynaklanabilir. Bu bağlamda, araştırma bulguları, alanyazındaki diğer araştırma bulguları ile aynı doğrultudadır (Özdemir ve Balcı-Karaboğa, 2019; Söğüt, 2018).

Yetişkin kadın ve erkek figürlerinin olası mesleklerinin genellikle tüm kitaplarda benzer şekilde profesyonel ya da yardımcı profesyonel meslek gruplarına ait olduğu ortaya çıkmıştır. Kadınlar ve erkekler yakın oranlarla doktor, öğretmen, mühendis vb. profesyonel mesleklerle gösterilirken aynı zamanda spiker, sporcu gibi yardımcı profesyonel meslek grupları ile de ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda, kitaplarda kadına ve erkeğe yakıştırılan meslekler konusunda herhangi bir ayrıma gidilmediği söylenebilir. Araştırma bulguları, kadınların daha çok güç gerektirmeyen öğretmen, bakıcı, hemşire vb. mesleklerle; erkeklerin ise güç gerektiren, yönetici, müdür, doktor vb. gibi prestijli mesleklerle verildiğini gösteren araştırma bulguları ile ters düşmektedir (Mardani vd., 2012; Söğüt, 2018; Telioussi vd., 2020).

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak, bu çalışmada incelenen ders kitaplarının çoğunda toplumsal cinsiyet konusunda her ne kadar oran bakımından farklılıklar olsa da aynı sonuçları vermesi bakımından belirgin şekilde herhangi bir ayrıma gidilmediği, kadın ve erkek figürlerin genel olarak adil bir şekilde yansıtıldığı bulunmuştur (Bilgin, 2013; Demir ve Yavuz, 2017; Yılmaz, 2012). Aynı zamanda bazı ders kitaplarında çok yüksek oranla olmasa da özellikle kadın ve erkek figürlerin eylemleri ve buldukları yerler bakımından toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yansıtan öğelere de rastlanmıştır. Bu çalışmanın sonucunda ortaya çıkan öneriler ise şu şekildedir:

Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini çağrıştıran kısımlarda (kız çocukların tek başlarına, erkek çocukların çocuk-çocuklarla gösterilmesi, kız çocuklarının erkekler kadar oyun-eğlence ortamlarında resmedilmemesi, kadınların en çok sosyal eylemlerle erkeklerin ise işe yönelik eylemlerle

gösterilmesi vb.) yeniden düzenlemeye gidilmesi için kitapları inceleme bölümünde görevli kişilerin bu konuda farkındalık kazanması sağlanabilir.

Ders kitaplarını kullanan öğretmenlerin de bu konuda bilinçli olabilmesi için toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim faaliyetleri hazırlanabilir. Bu konuda farkındalık kazanan öğretmenler de kadın-erkek eşitliğini sağlayıcı yönde dersler işleyeceğinden, uzun vadede toplumun da bu görüşü benimsemesi doğrultusunda katkı sağlayacaklardır.

Bu çalışmada sadece ortaöğretimde kullanılan ders kitapları toplumsal cinsiyet rolleri bakımından incelenmiştir. Ancak toplumsal cinsiyet rolleri daha küçük yaşlarda edinilmeye başlandığı için özellikle ilkököl ve ortaokul ders kitapları toplumsal cinsiyet açısından detaylı bir şekilde incelenebilir. Yapılacak incelemelerden elde edilecek sonuçlar ışığında ise bu kitaplarda eşitlikçi yönde değişikliğe gidilmesi önerilebilir.

Aynı zamanda bu araştırmada sadece kitaplarda yer alan görseller incelenmiştir. Bu alanda yürütülecek araştırmalarda, görsellerin yanı sıra kitaplarda yer alan metinlere de yer verebilir.

Bu konuda, Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu ders kitaplarını hazırlama komisyonunda yer alan üyelerin seçiminde, eşitlikçi tutuma sahip ilgili uzmanların istihdamı, eğitimi, toplumsal cinsiyet rolleri gözetilerek kadın ve erkek bireylere karışık ve eşit sayıda yer verilmesi gibi öneriler sunulabilir. Aynı zamanda öğretmenlere de daha eşitlikçi tutuma sahip olan kitapları seçme özgürlüğü imkânı sağlanabilir.

Kaynaklar

- Akbulut-Uzun, Y. (2020). *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine dair görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Alpan-Özdemir, E. D. (2018). Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının çocuk oyunlarına yansımaları. *Atatürk Üniversitesi GSF Sanat Dergisi*, 31(1), 80-89.
- Berktaş, F. (2011). Feminist teoride açılımlar. Y. Ecevit & N. Karkiner. (Ed.), *Toplumsal cinsiyet çalışmaları* (2. b.) içinde (s. 3-22). Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi.
- Bilgin, H. (2013). *Türk Millî Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan 6., 7. ve 8. sınıf İngilizce ders kitaplarında cinsiyet temsilleri*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Blackstone, A. M. (2003). Gender roles and society. J. R. Miller, R. M. Lerner & L. B. Schiamberg (Ed.), *Human ecology: An encyclopedia of children, families, communities, and environments* içinde (s. 335-338). CA: Santa Barbara.
- Çubukçu, H. & Sivashgil, P. (2007). İngilizce ders kitaplarında cinsiyetçilik. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(34), 25-32.

- Demir, Y. & Yavuz, M. (2017). Do ELT coursebooks still suffer from gender inequalities? A case study from Turkey. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 13(1), 103-122.
- Dökmen, Z. Y. (2009). *Toplumsal cinsiyet* (10. b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ecevit, Y. (2003). Toplumsal cinsiyetle yoksulluk ilişkisi nasıl kurulabilir? Bu ilişki nasıl çalışılabilir? *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), 83-88.
- Erol, M. (2008). Toplumsal cinsiyetin tutumlar üzerindeki etkisi. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(2), 199-219.
- Esen-Severge, Y. (1998). *Ders kitaplarında cinsiyetçilik: ilköğretim ders kitapları üzerinde yapılmış bir içerik çözümlemesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Güder, Y. (2014). *Okul öncesi çocukların toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi*. (Doktora Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Gümüšoğlu, F. (2008). Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Toplum ve Demokrasi*, 2(4), 39-50.
- İşcan, A. & Yassıtaş, T. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültür aktarımı: Yedi İklim Türkçe öğretim seti örneği (B1-B2 Düzeyi). *Aydın Tömer Dil Dergisi*, 3(1), 47-66.
- Kara, B. (2015). *Kadınların üst düzey yönetici olmalarını engelleyen "cam tavan sendromu"na ilişkin eğitim yöneticilerinin görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Karaboğa, M. T. (2020). Sosyal Bilgiler ders kitaplarında cinsiyet rolleri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(15), 4847-4881.
- Karasu, B. T. (2019). *Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişkin bakış açılarının belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kırbašoğlu-Kılıç, L. & Eyüp, B. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri üzerine bir inceleme. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 129-148.
- Kitiş-Çınar, E. (2013). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Mardani, A., Samieenejad, A., Khajavi, Y. & Mardani, S. (2012). Gender reflections in the English coursebooks of junior high schools: the case of Iran. *Academic Research International*, 3(1), 227-233.
- Özdemir, E. & Balcı-Karaboğa, A. (2019). Ortaokul Matematik ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(3), 760-781.
- Özpinar, S. (2015). Sosyal dışlanma ve kadın sağlığı. M. Korkmaz, E. Demiray, Ü. Sevil, Ş. Hablemitoğlu & Y. Taşkiran (Ed.), *Dünyada, Türkiye'de kadın ve şiddet* içinde (s. 437-487). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Saygılıgil, F. (2016). *Toplumsal cinsiyet tartışmaları* (1. b.). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Söğüt, S. (2018). Gender representations in high school EFL coursebooks: An investigation of job and adjective attributions. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1722-1737.
- Tavşancıl, E. & Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2019). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. Ankara: TDK. <https://sozluk.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Telioussi, V., Zafiri, M. & Pliogou, V. (2020). Occupation and gender stereotypes in primary school: the case of the English language coursebooks in Greek primary schools. *Universal Journal of Educational Research*, 8(4), 1135-1148.
- Uşun, S. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Paradigma.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*(35), 29-56.
- Wach, E. (2013). Learning about qualitative document analysis. *IDS Practice Paper in Brief*, 13(1), 1-10.
- Yılmaz, E. (2012). *Gender representations in elt coursebooks: a comparative study*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Extended Summary

The terms gender and sex differ from each other. Sex is defined as "being female or male naturally and congenitally," and gender is defined as "the state of femininity or masculinity resulting from socialization". The roles created and attributed by society have influenced the way women and men express themselves in society and have required them to limit their behavior around certain patterns. These roles, which emerged as a result of socialization, have been tried to be adopted by women and men from childhood and, in fact, formed behavioral patterns for these individuals. Social roles that are started to be learned in the family also appear in the education process of the child. That is, schools have a significant effect on the socialization of the individual, and it is seen that the textbooks used in the teaching process affect the socialization of students and their learning of gender roles.

Moreover, the gender issue is not important for only in Turkey, but it is also important in the whole world. The positive attitudes of educational institutions, which are a part of their socialization, in this field will be meaningful in order to raise more egalitarian individuals. At this point, nations that are on the way to becoming a more democratic and contemporary society should also attach importance to the issue of gender equality in schools, and the materials used in the teaching process should be prepared with sensitivity to this issue. For this reason, this study on English textbooks is thought to raise awareness in terms of examining gender roles in textbooks used at the secondary education level and pioneering other studies in the literature thanks to the data it provides.

Foreign language teaching shows the students the fact that there is no single thought, life system in the world, but different cultural groups and lifestyles. For this reason, textbooks that form the basis of foreign language teaching are also an important element of cultural transfer. English lesson taught as a foreign language course in Turkey has led the individual to get acquainted with different cultures in terms of presenting the different cultures in the world, understanding, and viewpoints by bringing them together. At this point, English textbooks, which provide information not only about Turkish society but also about different societies, have an important effect on the socialization process of the individual. For this reason, the aim of this study is to examine the textbooks used as teaching material in English lessons in terms of gender roles.

In this study, the document analysis technique, one of the qualitative research methods, was used. Furthermore, in this study, 10 English textbooks distributed in the 2020-2021 academic year with the approval of the Ministry of National Education and used in high school levels were examined. The visuals in English textbooks were analyzed by the content analysis method. The materials used in this study are the visuals in the textbooks. Images were subjected to detailed content analysis, and each visual was examined under categories previously determined by the literature. A total of 925 images were examined in the study. In the data analysis part of the study, the categories arranged by Esen-Severge (1998), and Özdemir and Balcı-Karaboğa (2019) to analyze the visuals in the textbooks were used. The visuals in the aforementioned textbooks were examined in detail in terms of with whom male and female children and adult male and female figures were shown, in which actions they were portrayed, and where they were. Possible professions of adult male and female figures are also included in this study.

As to the findings of the study and about the people with whom the female and male children are shown in the textbooks, it has been determined that the girl and boy figures are mostly shown with child/children. Similarly, the figures of children in these books are depicted with a group of friends, and this shows that there is no discrimination in terms of gender for the people in whom the figures of girls and boys are shown together in the textbooks mentioned above. The fact that women and men are mostly portrayed with adult/adults and alone in the study is promising in that it supports gender equality.

As to the activities given together with the children, figures of girls and boys in English textbooks are generally depicted in school-learning activities. This situation has been found very natural for the age group that the books address. Adult male and female figures are generally included in the most work-oriented actions in the books. However, although the highest frequency in both genders is directed towards the same actions, it is also striking that there is a difference in the rates in favor of men.

In this context, it can be stated that the textbooks reflect a positive attitude towards gender equality in terms of the same action.

The fact that the places where girls and boys are located are similar in English textbooks (outdoor, social life, and school-school environment) is an indication that in the books, an egalitarian attitude is given. Also, the depiction of adult female and male figures in English books mostly in similar places (outdoor-social life, business environment) reflects that the books are prepared in an egalitarian manner. In this study, it has been revealed that the possible professions of adult female and male figures are generally given similarly in all books.

As a result, it has been found that in most of the textbooks examined, although there are differences in terms of the ratio about the gender issue, male and female figures are generally fairly reflected in these textbooks. However, in some textbooks, there have also been encountered elements that reflect gender inequality, especially in terms of the actions of male and female figures and their locations, although the rates are not very high. These findings of the study are also equally important.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmada birinci yazar araştırma fikrini oluşturma, araştırmanın konusunu belirleme ve araştırmayı hazırlama, ikinci yazar araştırmanın tüm sürecini yürütme ve gerekli düzeltmeleri önerme konularında araştırmaya katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacının araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, doküman incelemesi yapılarak yürütüldüğünden etik kurul onayı gerektirmemektedir.